

SUÇ GELİRLERİNİN AKLANMASININ GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN MAKROEKONOMİ VE FİNANSAL SİSTEMLERİ ÜZERİNDE YARATTIĞI ETKİLERE İLİŞKİN BİR İNCELEME

Dr. İlhan ŞAHİN*

ÖZ

Suç gelirleri, mücadele önlemlerinin yeterli seviyede olmaması nedeniyle kendisine çoğunlukla az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yer bulmakta ve bu ülkelerin ekonomik sistemlerine dahil olmaktadır. Bundan dolayı, suç gelirlerinin aklanmasının ekonomik ve finansal açıdan gelişmiş ülkelere göre gelişmekte olan ülkeleri daha fazla etkilediği söylenebilmektedir. Bu çalışmada, suç gelirlerinin aklanmasının bu alanda yapılan çalışmalar ışığında az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin makroekonomi ve finansal sistemleri üzerinde yarattığı etkilerin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Yapılan incelemeler çerçevesinde, suç gelirlerinin aklanmasının gelişmekte olan ülkelerin makroekonomi ve finansal sistemleri üzerinde istikrarsızlık yarattığı, ekonomide uygulanan para politikalarının etkinliğini azalttığı, ülke ekonomisinde düşük istihdam ve düşük ekonomik büyüme rakamları ile karşılaşılması ve ülkede gelir ve refah kayıplarının yaşanmasına neden olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suç Gelirleri, Karapara Aklama, Suç Gelirleri ve Makroekonomi, Suç Gelirleri ve Finansal Sistem

JEL Sınıflaması: G18, G20, K42

A REVIEW RELATED TO THE IMPACTS OF LAUNDERING PROCEEDS OF CRIME ON MACROECONOMICS AND FINANCIAL SYSTEMS OF DEVELOPING COUNTRIES

ABSTRACT

The proceeds of crime, due to lack of sufficient levels of preventive measures find areas mostly in underdeveloped and developing countries and they are included in economic systems of these countries. Therefore, It can be said that the laundering of proceeds of crime affects developing countries compared with developed countries more in terms of economic and financial. In this study, the impacts of laundering proceeds of crime on underdeveloped and developing countries' macroeconomics and financial systems were aimed to be brought out in light of the studies carried out in this area. Within the framework of performed reviews, it has been reached to the conclusions; laundering proceeds of crime has created instability on macroeconomics and financial systems of developing countries, reduced the effectiveness of the implemented monetary policies within the

---

* T. Vakıflar Bankası T.A.O, Müdür Yardımcısı, e.mail: ilhan.sahin@vakifbank.com.tr

economy, caused to be encountered with low employment and low economic growth in the country's economy and experienced income and welfare losses.

Key Words: *Proceeds of Crime, Money Laundering, Proceeds of Crime and Macroeconomy, Proceeds of Crime and Financial System*

JEL Classification: *G18, G20, K42*

1. GİRİŞ

Ülke ekonomisi ve finansal sistem üzerinde ülke içi tasarruf ve sermaye açığı sorununu gidermeye çare olabileceği gibi geçici ve kısa vadeli çözümler içeren çeşitli düşüncelere karşın suç gelirleri ve bunların aklanmasından elde edilen fonlar, orta ve uzun vadede gerek ülke ekonomisi gerekse finansal sistem üzerinde negatif sonuçlar yaratan etkilere sahiptir. Sıcak para olarak para ve sermaye akımları içinde bilhassa az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomi ve finansal sistemlerine yönelen suç gelirleri, bu ülkelerin ekonomik ve finansal sistemlerinde bulunan yapısal ve mali sorunlara hiçbir zaman çözüm olmadığı gibi, yaşadıkları mevcut sorunların daha da derinleşmesine neden olmaktadır.

Genellikle ne zaman ve nereden geldiğinin bilinmemesi ve kaynağının belli olmaması gibi nedenlerle suç gelirlerine ilişkin fonların makroekonomi ve finansal sistem üzerinde yarattığı en önemli etki istikrarsızlıktır. Zira söz konusu fonlar, ekonomik ve finansal sisteme arz-talep ve maliyet-fiyat-kâr döngüsü çerçevesinde dahil olma amacı yerine, aklanıp kayıt altına alınarak bir an önce yasal fonlara dönüşme amacını taşımaktadır.

Suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine ilişkin önlem ve politikaların gelişmiş ülkelere göre az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yeterli seviyede uygulanmaması, aklama faaliyetlerinin çoğunlukla bu ülkelere yoğunlaşarak ekonomik ve finansal açıdan daha fazla etkilenmelerine neden olmaktadır. Bu nedenle, çalışmamızda suç gelirlerinin aklanmasının az gelişmiş ve çoğunlukla gelişmekte olan ülkeler grubunda yarattığı ekonomik ve finansal etkiler analiz edilerek incelenmiştir.

Bu kapsamda, suç gelirlerinin gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri ve finansal sistemleri üzerinde yarattığı etkilerine dikkat çekmeyi amaçlayan çalışmamızın ilk bölümlerinde karapara aklama kavramına yer verilerek sonrasında, karaparanın aklanması ile mücadelenin ekonomi ve finansal sistem açısından önemi tartışılmıştır. Sonraki bölümlerde ise suç gelirlerinin aklanmasının gelişmekte olan ülkelerin makroekonomi ve finansal sistemleri üzerinde yarattığı etkiler alt kategorilere ayrılarak yapılan çeşitli çalışmalar ışığında incelenmiş ve analiz edilmiştir.

2. KARAPARA AKLAMA KAVRAMI

Karapara aklama kavramı suç gelirlerinin aklanması kavramı ile çok yakın ve hatta aynı anlamı taşımaktadır. Uluslararası mevzuatta suçtan elde edilen paralar ve gelirlerin önceki yıllarda karapara aklama kavramı (money laundering) adı altında incelendiği gözlemlenirken, günümüzde daha ziyade suç gelirlerinin aklanması (laundering proceeds of crime) kavramı adı altında incelendiği görülmektedir. Karapara veya suç geliri kavramı uluslararası kuruluşlar veya ülkelerin kendi yasal mevzuatlarına göre değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Ancak, Şen ve Yalçın (2007:68), bu tanımlara bakıldığında hepsinde ortak olan noktanın bir suç olgusunun bulunması ve bu suçtan maddi bir menfaat temin edilmesi olduğuna dikkat çekmektedir. Genel olarak uyuşturucu kaçakçılığı, kaçakçılık, insan ticareti, yolsuzluk, organ, doku ticareti vb. suçlara ilişkin faaliyetlerin, suç işleyen bireyler veya gruplar için büyük miktarlarda kâr ve haksız kazanç doğuran faaliyetler olduğu söylenebilir.

Suç ile menfaat arasındaki ilişki belki de insanlığın tarihi kadar eskidir. Tüm menfaatleri temsil edebilecek ortak bir standardın, yani paranın bulunmasıyla bu ilişki daha da somutlaşmıştır. Para, tarih boyunca suçun en önde gelen motivlerinden biri olma özelliğini korumuştur. Suçlular yakalansa ve cezalandırılrsa bile genelde suç kazançları suçu işleyeninin yanına kâr kalmıştır. Oysa suçtan elde edilen kazançların araştırılması, bulunması ve bu kazançlara el konulması, suçun tekrar işlenmesini önleme adına en az suçlunun cezalandırılması kadar önemlidir. Suç gelirlerine karşı duyarlılığın artması; suç gelirlerine ve suçluların mal varlığına el konulması, suçluları, suç gelirlerini yetkili mercilerin denetiminden kaçırmak ve gizlemek için yeni teknikler geliştirmeye itmiştir. Böylece karapara aklama kavramı ortaya çıkmıştır (Çelik, Koçağra ve Güler, 2000:5). Dursun (2008:99), karapara aklamanın tehlikeli olan yönünün karapara ile gelirin elde edildiği suç arasında ayrılmaz bir bütünlüğün bulunduğu hususuna vurgu yaparak, böylece oluşan karapara aklama mekanizması nedeniyle suçun, devingen olarak süreklilik niteliği kazandığına dikkat çekmektedir. Suçlular elde ettikleri gelirleri, yasal kaynaklardan elde ettiğini göstermeye çalışarak kendilerini suçun içine dâhil etmeden kişi ve kuruluşlarca kaynakların kolayca kullanılabilmesini amaçlarlar (Miynat ve Duramaz, 2013:316). Söz konusu yasa dışı kaynaklardan elde edilen fonları kullanarak suçlular, temel suç ve cezai kovuşturma için kendilerini teşhir edip yetkili otoritelerin dikkatini çekeceklerinden önemli derecede risk alırlar. İşledikleri suçtan elde ettikleri fonlardan rahat bir şekilde faydalanmak isteyen suçlular, bu fonların kaynağını gizlemek ve değiştirmek amacıyla çeşitli işlemleri gerçekleştirirler. Bu çerçevede karapara aklama kavramı kısaca, suçtan elde edilen gelirlerin esas kaynağının gizlenmesi amacıyla değiştirilmesine ilişkin işlemler süreci olarak tanımlanabilir (IMF, 2013a). Aklama faaliyeti, yetkili otoritelerin suçtan elde edilen gelirlere el koymalarını ve ortaya çıkarmalarına mani olacak veya cezai bir kovuşturmada suç gelirinin delil olarak kullanılmasını engelleyecektir (IMF, 2001:6-7).

3. SUÇ GELİRLERİNİN AKLANMASI İLE MÜCADELENİN GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN EKONOMİ VE FİNANSAL SİSTEMLERİ AÇISINDAN ÖNEMİ

Bir ülkenin finansal sistemini genel olarak bankalar, menkul kıymet piyasaları, emeklilik ve yatırım fonları, sigorta şirketleri, piyasa altyapısını oluşturan kurumlar, merkez bankası ile düzenleyici ve denetleyici otoriteler oluşturur. Bu kurumlar ve piyasalar, ekonomik işlemler ve para politikasının yürütülmesi için genel bir çerçeve sağlar ve ekonomik büyümeyi destekleyerek tasarrufların yatırıma dönüşümü için verimli kanallar yaratılmasına yardımcı olurlar (IMF, 2013b). Özellikle gelişmekte olan ülkelerde finansal sistemin istikrarlı bir şekilde gelişim göstermesi, kıt olan sermaye miktarı göz önüne alındığında uzun dönemli ekonomik büyüme açısından önem arz etmektedir. Bartlett (2002) yapılan ekonomik analizlerin sonuçlarının bu durumu teyit ettiğini ve gelişmekte olan ülkelerde güçlü bankalar, banka dışı finansal kuruluşlar ve para ve sermaye piyasalarının varlığının ekonomik büyüme için kritik öneme haiz olduğuna dikkat çekmektedir.

Finansal ve ekonomik suçlar arasında yer alan karapara aklama faaliyeti finansal sisteme ve burada bir dizi operasyonel işlemlerin gerçekleştirilmesine ihtiyaç duyar (Arowosaiye, 2014:1). Finansal sistemde meydana gelen problemler ise sadece finansal aracılık işlevinin bozulmasına neden olmakla kalmayıp, aynı zamanda para politikasının etkinliğini azaltarak ekonomik bunalımların daha da derinleşmesine neden olur. Bunlara ilave olarak, sermaye kaçışını tetikler, döviz kuru üzerinde baskı ve sorunlu mali kurumların kurtarılması için parasal maliyet yaratır. Ayrıca, finansal kurumların kendi aralarında gittikçe artan bağlantıları ile günümüzde ülkeler arasında daha sıkı gelişen ticari ve finansal bağlar, karaparanın aklanması hakkında alınan yargısal bir kararın yaratacağı finansal şokun ulusal sınırları aşarak diğer ülkelerin finansal sektörlerine hızla yayılmasına neden olabilir. Bundan dolayı, iyi denetlenen ve düzenlenen esnek finansal sistemler hem ulusal hem de uluslararası finansal ve ekonomik istikrar için gereklidir (IMF, 2013b).

Uluslararası toplum karapara aklamaya karşı öncelikli mücadele başlatmıştır. Suç ekonomisi toplumsal alanda yarattığı tahribatın yanı sıra, genel ekonomi ve finansal sistem için de önemli ölçüde riskler yaratmaktadır. Hızla bütünleşen dünyada, suç ekonomisinin negatif etkileri küresel bazda hissedilmekte olup, ülkelerin finansal bütünlüğü ve istikrarı üzerinde yarattığı etkiler yaygın olarak bilinmektedir. Karapara aklayıcılar hem ülkelerin yerel mevzuat uygulamaları arasındaki farklılıklardan faydalanmak gibi küresel finansal sistemin doğasında olan karmaşıklıktan, hem de suçtan elde ettikleri gelirleri rahatlıkla transfer edebilecekleri ilgilerini çeken mevzuat ve kontrolleri zayıf ülkeleri istismar etmektedirler (IMF, 2014).

Bu noktada, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suçla Mücadele Bürosu'nun (UNODC) dünyada aklanan suç gelirleri hakkında yaptığı tahmin rakamları dikkat çekicidir. UNODC (2013) küresel bazda bir yıl içinde tahminen dünya gayrisafi milli hasılasının %2-5'i ya da 800 milyar dolar ile 2 trilyon dolar arasında karapara aklandığını belirtmektedir. Bu rakamlar arasındaki sınır büyük

olmasına ve alt sınır üst sınıra göre bir hayli düşük görünmesine rağmen, alt sınırdaki düşük tahmin rakamı dahi sorunun ciddiyetini ortaya koymaktadır.

Tablo 1. Küresel Bazda Suç Gelirleri ve Aklanan Para Miktarına İlişkin Tahmin Değerleri

	Yıl	Suç Gelirleri		Aklanan Para Miktarı	
		En İyi Tahmin	Aralık	En İyi Tahmin	Aralık
GSYİH'nın yüzdesi (%)		3.6%	(2.3%-5.5%)	2.7%	(2.1%-4.0%)
Miktar (trilyon dolar)	2009	2.1	1.4-3.2	1.6	(1.2-2.3)
GSYİH (IMF Tahmini)	1998			3.5%	2.0% - 5.0%

Kaynak: UNODC (2011:127)

UNODC'a ait resmi internet sitesinde dünya ölçeğinde aklanan karapara miktarı ile ilgili yer alan genel tahmin rakamları yanında, aynı kuruluş (UNODC, 2011) tarafından uyuşturucu kaçakçılığı ve diğer uluslararası organize suçlardan elde edilen gelirlerin uluslararası finansal akımlara konu olan miktarının tahmin edilmeye çalışıldığı 2011 yılında yapılan ampirik bir araştırma raporunun yukarıda Tablo 1'de sunulan sonuçlar da suç gelirlerinin dünyada ulaştığı boyuta daha somut ve ciddi şekilde eğilim göstermek gerektiğini ortaya koymaktadır. Söz konusu Tablo 1'de küresel bazda 2009 yılı itibarıyla elde edilen suç gelirlerinin en iyi tahmin değerlerine göre dünya GSYİH'sinin %3.6'sı ile 2.1 trilyon dolar, aralık bazında alt limitin %2.3 ile 1.4 trilyon dolar, üst limitin %5.5 ile 3.2 trilyon dolar olduğu görülmektedir. Aklanan para miktarı ise en iyi tahmin değeri itibarıyla dünya GSYİH'sinin %2.7'si ve 1.6 trilyon dolar olarak tahmin edilmiştir. IMF tarafından 1998 yılı itibarıyla yapılan çalışmada ise aklanan para miktarının en iyi tahmin değeri ile dünya GSYİH'sinin %3.5'i, aralık bazında üst limit itibarıyla %5'i olarak tahmin edilmiştir. Dikkat edileceği üzere en iyi tahmin değerleri itibarıyla dünya GSYİH'si içinde yaklaşık %3.6 olan suç gelirlerinin, yine dünya GSYİH'si içinde %2.7'sinin aklanmakta olduğu görülmektedir (UNODC, 2011). Belirtilen rakamlar, suç gelirlerinin aklanmasında finansal sistemden ne derece istifade edilebileceğine dair önemli bir veri kaynağı ve referans olmaktadır.

Basel Intitute on Governance (Basel Yönetişim Entitüsü) Nisan/2012 tarihinden günümüze kadar ülkelerin AML (Antimoney Laundering-Karaparanın aklanmasının önlenmesi) endekslerini hesaplayarak sonuçları uluslararası kamuoyu ile paylaşmaktadır (Basel Intitute on Governance, 2014:1). Dünya çapında ülkelerin karaparanın aklanması ve terörizmin finansmanının önlenmesi konusunda sahip olduğu risk derecesini gösteren söz konusu endeks puanları, gelişmiş ülkelere göre gelişmekte olan ülkelerin bu alanda maruz kaldığı riski göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Tablo 2. Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Ülkelerin Endeks Puanları

Ülke	İndeks Puanı	Sıralaması	Ülke	İndeks Puanı	Sıralaması
İran	8.56	1	Arjantin	6.71	39
Afganistan	8.53	2	Pakistan	6.53	47
Kambodya	8.39	3	Tayland	6.53	49
Tacikistan	8.34	4	Azerbaycan	6.46	52
Irak	8.22	6	Venezuela	6.42	55
Mali	8.06	7	Kırgızistan	6.29	61
Uganda	7.84	11	Rusya	6.29	62
Sudan	7.74	12	Türkiye	6.11	69
Nepal	7.64	14	Çin	6.06	70
Kenya	7.72	13	Brezilya	5.85	78
Paraguay	7.59	15	Almanya	5.49	97
Yemen	7.51	17	ABD	5.20	110
Haiti	7.41	20	Tayvan	5.10	117
Bolivya	7.32	24	Fransa	4.78	133
Panama	7.16	25	İngiltere	4.72	135
Nijerya	7.14	27	Belçika	3.91	156
Tanzanya	7.03	32	Estonya	3.27	161
Vietnam	6.76	38	Finlandiya	2.51	162

Kaynak: Basel Institute on Governance (2014:3)

Basel Institute on Governance tarafından en sonuncusu Ağustos/2014 tarihinde yayınlanan çalışmada ülkelerin, değerleri 0 (düşük risk) ile 10 (yüksek risk) rakamları arasında değişen endeks puanları hesaplanmıştır. Söz konusu endeks puanının hesaplanmasında kriter olarak, ülkelerin karaparanın aklanması ve terörizmin finansmanının önlenmesi konusunda sahip olduğu yasal çerçeve, FATF (Financial Action Task Force-Mali Eylem Görev Gücü) tarafından ülkeler hakkında kamuoyuna açıklanan raporlar, ülkenin politik, idari ve yargısal bakımdan sahip olduğu şeffaflık ve yolsuzlukla ilgili risklerinin çeşitli endeksler bazındaki değerleri alınmıştır. Daha sonra, kriterler belirli bir kombinasyonda birleştirilerek ülkelerin toplam endeks puanları ortaya çıkarılmıştır (Basel Institute on Governance, 2014:1, 6-8).

Basel Institute on Governance tarafından 162 ülkenin AML endeksinin yayınlandığı son çalışmasından bazı gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler seçilerek yukarıda yer alan Tablo 2’de sunulmuştur. Tablo 2’de endeks puanı en yüksekten en düşüğe göre sıralanan ülkeler incelendiğinde, gelişmiş ülkelerin risk derecelerinin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere göre son derece düşük seviyede olduğu dikkati çeken bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda, Alt-Afrika ülkeleri arasında yer alan Kenya, Mali ve Uganda gibi ülkeler, Asya-Pasifik ülkeleri arasında yer alan Afganistan, İran, Irak, Kambodya, Nepal ve Vietnam gibi ülkeler ile Latin Amerika’da yer alan Panama, Bolivya ve Paraguay gibi birçok ülkenin, sahip olduğu endeks puanları ile yüksek riskli ülkeler grubunda buldukları görülmektedir (Basel Institute on Governance,

2014:4-6). Karaparanın aklanması ve terörizmin finansmanı konusunda az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelere göre daha riskli olduğuna dair bir bulguya ulaşan söz konusu çalışma, aynı zamanda az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yoğunlaşması beklenen aklama faaliyetlerinin ekonomik ve finansal etkilerinin bu ülkelerde daha fazla hissedilebileceğine dair de önemli bir referans kaynağı olmaktadır.

Karapara aklama faaliyetleriyle iştigal eden ülke veya kuruluşlar, çeşitli ülkeler ve FATF gibi uluslararası kuruluşların yaptırımlarıyla muhatap olurlar (Şahin, 2014:164,167). Bu konuda Dursun (2008:99), karaparanın aklanması faaliyetlerinin ülke için ekonomik, sosyal ve siyasi açıdan oldukça tehlikeli ve olumsuz sonuçlar yaratacağını vurgulayarak, eğer bir ülke karaparanın aklanmasının önlenmesine çalışmaz veya karaparaya karşı etkili savaşım vermezse, o ülkenin ekonomik, sosyal veya siyasi yaşam kalitesinin bundan olumsuz yönde oldukça ciddi bir şekilde etkileneceğini ifade etmektedir. Quirk (1997:8) ise suç, yeraltı faaliyetleri ve karapara aklamanın geniş bir ölçekte yer aldığını, makroekonomi politika yapımcıların bu faktörleri politika belirleme sürecinde dikkate almaları gerektiği üzerinde durmakta olup, söz konusu unsurların ekonomik verileri çarpıttığını ve hükümetlerin ekonomi politikalarını yönetme çabalarını zorlaştırdığını vurgulamaktadır.

Ayrıca, yasa dışı işlemlerin yoğunlaşması ve yarattığı kirlilik finansal kuruluşların yasal olan işlemleri gerçekleştirmelerinde dahi caydırıcı etkide bulunmaktadır. Örneğin, yabancı katılımcılar ile ilgili bazı işlemler tamamen yasal olmasına rağmen karaparanın yarattığı kirlilikten dolayı gerçekleştirilmelerinin daha az arzu edilir olduğundan bahsedilmektedir. Daha genel olarak, karapara aklama, dolandırıcılık, zimmete para geçirme, içeriden öğrenenlerin ticareti vb. nedenlerle, piyasalarda ve kazanç-verimlilik sinyal bazlı piyasa modelinde aşınmalar yaşanmaktadır. Vergi kaçakçılığı dışındaki nedenlerle aklanan para da vergiden kaçınma eğiliminde olup, ekonomik sistemde çarpıklıklar yaratmaktadır (Quirk, 1997:8-9).

Suç gelirlerinin kaynağının suça ilişkin faaliyetler olması ve diğer ekonomik faaliyetlere göre birey veya grupların bu tür faaliyetlerden daha fazla emek harcamadan kolay yoldan yüksek maddi kazanç elde etmeleri ülkede yasa dışı faaliyet-yasa dışı gelir döngüsünün oluşmasına zemin hazırlamaktadır (MASAK ve TBB, 2003). Bu ülkelerde ekonomik kuralların yerini suç ekonomisi ile özdeşleşen kurumlar ve yapılar almakta, iktisadi kural ve kaidelerle işlemesi gereken ekonomik sistem ise değişime uğramaktadır. Hatta, bazı az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kendine uygun zemin ve şartları bulduğunda söz konusu faaliyetlerden ibaret sürekli bir gelir ve geçim kaynağına dönüşen suç ekonomisine bağışık bir ekonomik yapı oluşmaktadır. Ayrıca, suç ekonomisinin ülkede yerleşik bir hal alması toplumsal yapı ve değerleri erozyona uğratmakta ve ahlaki yapısında çöküntüler yaratmaktadır. Uluslararası platformlarda suç gelirleriyle anılan ülkeler küresel ekonomik ve finansal sistemin dışına itilmektedir.

Suç gelirleri ile ilgili faaliyetler finansal sistem ve onu oluşturan kurumların bütünlüğünü tehdit etmekte, istikrarını zayıflatmakta, yabancı yatırımı caydırmakta ve uluslararası sermaye akımlarını düzensiz hale getirmektedir. Karapara ekonomisi bir ülkenin makroekonomik performansı ve finansal istikrarı üzerinde negatif sonuçlar yaratan etkilere sahiptir. Bunlar refah kayıpları, ekonomik kaynakların daha verimli alanlardan çekilerek azalması, hatta yayılma etkisi ile diğer ülke ekonomilerinde istikrarsızlaştırıcı etkiler yaratması olarak sayılabilir (IMF, 2014).

Dolayısıyla, karaparanın aklanmasının önlenmesi ile ilgili daha güçlü düzenlemelere sahip ülkeler küresel finansal sistemle daha rahat bütünleşmekte ve bu da yönetim ve mali idarenin güçlenmesini sağlamaktadır. Ulusal finansal sistemlerin bütünlüğü gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde finans sektörü ve makroekonomik istikrar için gereklidir (IMF, 2014).

4. SUÇ GELİRLERİNİN AKLANMASININ GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN MAKROEKONOMİ VE FİNANSAL SİSTEMLERİ ÜZERİNDE YARATTIĞI ETKİLERİN İNCELENMESİ

Uyuşturucu madde ve silah kaçakçılığı gibi talep elastikiyeti son derece sert olan emtia türlerinin yasa dışı ticaretini konu olan faaliyetlerden elde edilen getirinin çok yüksek olması, yasa dışı fiil-yasa dışı gelir zincirinin oluşmasına ve bu zincirin halkalarının, birbirini besleyen bir sebep-sonuç ilişkisi içerisinde serpilip bir “suç ekonomisinin” doğmasına imkân sağlamaktadır (MASAK ve TBB, 2003:1).

Gelir elde etmek için suç işlemek ve bunu sürekli ve gizli biçimde sürdürmek yasa dışı faaliyet-yasa dışı gelir dualitesini beraberinde getirmektedir (MASAK ve TBB, 2003:1). Bu kapsamda, suçun doğasında bulunan gizlilik, belirsizlik ve istikrarsızlık gibi özellikleri gözönüne alınıp, suçtan elde edilen gelirlerin suç kavramı ile doğrudan bağlantısı olduğu hususlarından yola çıkıldığında, suç gelirlerinin yapısal olarak istikrarsızlık kavramını kendi içinde barındırdığından söz edilebilir. İstikrarsızlık ögesini kendi özünde barındıran bir faaliyetin ise, diğer bir faaliyeti ya da ekonomik faaliyetlere etkisinin istikrarlı olduğundan bahsedilemez. Dolayısıyla, ekonomik alana ne zaman, hangi miktarda ve ne şekilde dahil olacağı ya da ortaya çıkacağı kestirilemeyen bu paraların ekonomik ve finansal sistemler üzerinde ölçülmesi ve kontrolü güç makroekonomik ve finansal etkileri olacağı söylenebilir.

Yepes (2011) tarafından yapılan ampirik çalışmada 2004-2011 yılları arasında dünya çapında tüm ülkelerin karaparanın aklanması ve terörizmin finansmanının önlenmesi konusunda uluslararası standartlara ne derece uyum sağladıkları araştırılmıştır. Çalışmada dünya çapında ülkeler; tüm ülkeler, gelişmiş ülkeler, yükselen ve gelişmekte olan ülkeler olmak üzere 3 ana kategoriye ve ayrıca buldukları bölge ve gelir gruplarına ayrılarak kültürel, kurumsal, sosyo-ekonomik ve finansal

faktörler bazında analiz edilmiştir. Söz konusu çalışma ile önemli ve kayda değer bulgulara ulaşılmış olup, bu sonuçlar çalışmamız için de önemli referans niteliği taşımaktadır.

Buna göre ülkelerin gelişmişlik seviyeleri baz alındığında, karaparanın aklanmasının ve terörizmin finansmanı politikalarına, gelişmiş ülkelerin, yükselen ve gelişmekte olan ülkelere göre çok daha fazla uyum sağladığı, ülkelerin buldukları gelir grupları baz alındığında gelir seviyeleri arttıkça sağladıkları uyumun arttığı, ülkelerin buldukları bölgeler baz alındığında ise az gelişmiş ülkelerin bulunduğu Afrika kıtasındaki Alt-Sahra ülkeleri ile Güney ve Doğu Asya'da yer alan ülkelerin daha az uyumlu olduklarına dair sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışmanın ulaştığı temel sonuç ise son yıllarda ülkelerin söz konusu politikalara sağladıkları uyumda genel olarak artış yaşanmış olsa da, uyum seviyelerinin genellikle düşük olduğudur (Yepes, 2011). Bu çerçevede az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin suç gelirlerinin aklanması faaliyetleri ile mücadele önlemlerinin yeterli seviyede olmaması nedeniyle, gelişmiş ülkelere göre bu tür girişimlere daha fazla maruz kalabileceği ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, suç gelirleri ve suç gelirlerinin aklanmasına ilişkin faaliyetlerin ekonomik ve finansal açıdan gelişmiş ülkelere göre az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri daha fazla etkilediğinden bahsedilebilmektedir.

4.1. Para Politikasının Yönetiminde Yarattığı Zorluklar ve Sorunlar

Karapara aklama faaliyeti çoğunlukla uluslararası nitelik taşıdığından aklayıcı aklama yapacağı ülke seçimini yaparken genel olarak ülkenin karapara aklama ile ilgili gevşek düzenlemelere sahip olmasına veya düzenlemelere hiç sahip olmamasına, banka veya müşteri sırrının gözetildiği bir bankacılık sisteminin varlığına, büyük miktarda nakdin dikkat çekmeyeceği nakit bazlı bir ekonomik sistemin varlığına, şirket kuruluşunun kolay olmasına, ekonomik faaliyetlerin yeterince kayıt altına alınmamış olması vb. hususların varlığına dikkat eder. Bu listeyi, ülkelerin bu alanda sahip olduğu mevzuatın durumuna göre genişletmek veya daraltmak mümkündür (Alp, 2000:13). Ancak, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere, karaparanın aklanmasını engellemeye yönelik yasal ve siyasal altyapı genellikle yetersiz düzeyde olduğundan suç gelirlerinin bu ülkelere yöneldiğinden bahsedilebilir. Ayrıca, bu ülkelerin iç tasarruf oranlarının düşük olması ve sermayeye ihtiyaç duymaları, gelen fonların kaynağını yeterince sorgulamamalarına neden olmaktadır. Bunun dışında, suçlularla işbirliği yapabilecek mali sistem içinde bir takım görevliler ve aklayıcıların yönetime hâkim olduğu piyasaların varlığı gibi nedenlerden dolayı aklayıcılar, suç gelirlerini bu ülkelere yönlendirme eğilimine girmektedirler (Şen ve Yalçın, 2007).

Gümüşkaya (2013) özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere çeşitli yollarla girip kalan veya aklandıktan sonra çıkmak üzere gelen döviz cinsinden karaparanın, iç piyasada döviz arzını arttırdığını belirtmekte ve artan döviz arzının kurları etkilememesi için, merkez bankaları tarafından

satın alınması yoluna gidildiğini vurgulamaktadır. Satın alma işlemi ise sterilizasyon¹ politikaları kapsamında tahvil ihracı yoluyla sağlanmaktadır. Ancak, ihraç edilen tahvillere ödenen faiz oranları, satın alınan dövizin getirisinden çok daha fazla olmaktadır. Bu kapsamda, ülkedeki döviz kurunun fiyatı, ekonomide cari işlemlerin bir sonucu olarak oluşması gerekirken, kontrolsüz finans hareketlerinin özellikle çoğunluğu karaparadan oluşan ve sıcak para deneni fonların giriş çıkışının oluşturduğu bir fiyata dönüşmektedir. Sonuçta sırf bu tür kur müdahaleleri sonucu kamu bütçelerine önemli bir yük binmekte ve kamu açıkları ile kamu borçlanma gereği artmaktadır. Diğer taraftan faiz oranları, makroekonomik dengelerin kurulmasında sahip olduğu önemli fonksiyonunu kaybetmektedir. En azından karapara akımının yoğun olduğu ekonomilerde faiz oranlarını kullanarak harcamaları kısip enflasyonu düşürmeye yönelik parasal ve mali politikalar etkisiz kalmaktadır. Dolayısıyla, ülkeye yönelen büyük montanlı karaparanın varlığı, makroekonomik dengelerin kurulmasında çok önemli işlevi olan para politikalarının etkinliğini azaltmaktadır (Gümüşkaya, 2013). Bu durumu Çakır (2010:69) suç ekonomisinin boyutları büyüdükçe iktisatçı Thomas Gresham'a ait özeti "kötü para iyi parayı kovar" olan ünlü Gresham Kanununun işlediğini belirterek açıklamaktadır.

Karaparanın ülke içine hangi nedenlerle girebileceği genel hatlarıyla söylenebilse de girişinin hangi dönemlerde yoğunlaşacağını söylemek çok zordur. Bu kapsamda, hangi dönemlerde ülkeye girdiği ve hangi dönemlerde ülkeden çıktığı belirsiz olan bu paranın, para talebinde istikrarsızlık yaratması kaçınılmazdır. Para talebindeki söz konusu istikrarsızlık, para politikası belirleyicileri tarafından bu değişkenin öngörülebilirliği sonucunu doğuracağından, bu durumun para politikasının başarısını olumsuz yönde etkilemesi kuvvetle muhtemeldir (Alp, 2000:13-14).

Karaparanın para talebinde yarattığı söz konusu istikrarsızlıklar, görüldüğü gibi para politikasının etkinliğini azaltan unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Quirk'e (1997:8) göre istatistiksel olarak para birimi, mevduat sahiplerinin ikâmeti ve ülke, parasal davranışın analizi için anahtar unsurlar olarak görülmektedir. Dolayısıyla, karapara aklama nedeniyle para talebi bir ülkeden diğerine kaydığında, parasal verilerde sapmalar meydana gelmekte, faiz ve döviz kurlarının volatilitesine aksi yönde etki etmekte, özellikle dolarize olmuş ekonomilerde, parasal büyüklüklerin izlenmesi daha da belirsiz hale gelmektedir (Quirk, 1997:8). Arowosaiye (2014:6) karapara aklama ve para manipülasyonları gibi finansal suçların özellikle Nijerya gibi gelişmekte olan ülkelerin zaten konvertibl olmayan paralarının gücünü daha da zayıflattığına ve faiz oranlarını istikrarsız hale getirdiğine dikkat çekmektedir.

Bu kapsamda, Quirk tarafından 1996 yılında 19 sanayileşmiş ülkeye ait kesitsel veriler kullanılarak yapılan ampirik çalışmanın (Quirk'den aktaran Quirk, 1997:8) sonuçları çalışmamıza somut katkılar sunması açısından önem taşımaktadır. Söz konusu çalışmada, sanayileşmiş ülkelere

---

¹ Sterilizasyon: Merkez bankalarının cari açık ya da fazlanın para arzındaki değişimler aracılığıyla yaratabileceği olumsuz etkileri gidermek ya da en aza indirebilmek için yürüttükleri para politikası uygulamalarıdır (Eğilmez, 2013).

para ve döviz talebini açıklamak için vergi kaçakçılığına ilişkin daha önceki dönemlere ait değişkenlere ilave olarak Interpol'den alınan suçlara ilişkin veriler ile suçla ilişkili olmayan kayıtdışı piyasalarda çalışanların işgücüne katılımları ile ilgili veriler kullanılmıştır. Çalışmanın temel sonuçları ise şu şekildedir: Suç, sanayileşmiş ülkeler arasındaki farklılıkları açıklamada yüksek derecede önemli bir değişken olarak tespit edilmiş olup, suç işleme oranında %10'luk bir artış, döviz talebinde %10'luk ve toplam para talebinde %6'lık bir düşüşle ilişkilendirilmiştir. 1980'li ve 1990'lı yılların başları arasında suç ve döviz talebi arasındaki ilişki yönünü değiştirmiştir. Suç oranında bir artış döviz talebinin artmasına yol açmakta iken çalışmada, suç oranındaki artış döviz talebinde düşüşe neden olmuştur. Bu durumu Quirk (1997:8), para aklama yöntemlerinin değişimine bağlamış ve nedenini, suç gelirlerinin bankacılık sisteminden ve nakit paradan uzaklaşarak, türev ürünler gibi gelişmiş parasal olmayan enstrümanların işlem gördüğü paralel finansal piyasalara ve muhtemelen takasa (uyuşturucu maddenin tekne, silah vb. mallarla değişimi) yöneldiğini belirterek açıklamıştır.

Sonuç itibarıyla, suç gelirleri ve aklanarak ekonomik ve finansal sisteme dahil olmayı amaçlayan fonların ülkede uygulanması hedeflenen para politikasının yönetimini zorlaştırdığı ve para politikası araçlarının kullanım etkinliğini azalttığı görülmektedir. Ayrıca, suç gelirleri merkez bankalarının para politikası araçlarını kullanarak faiz ve döviz kuru gibi göstergelerde ulaşmayı hedefledikleri değerlerde büyük oranlı sapmalar yaşanmasına ve geleceğe dair beklentilerin istikrarsızlaşmasına neden olarak makroekonomik ve finansal ortama ilişkin belirsizliği arttırmaktadır.

4.2. Para ve Sermaye Piyasalarında Yarattığı İstikrarsızlıklar

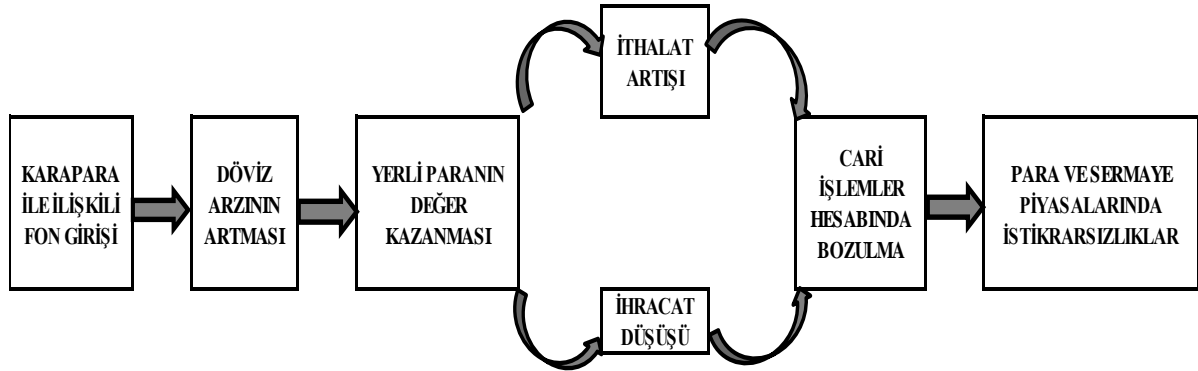
Karapara ile mücadelenin gelişmiş ülkelerde ve önemli finansal piyasalarda daha güçlendirilmiş müeyyidelerle desteklenmiş olması ve bu yönde artan çabalar, karapara aklayıcıların bazı gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelere yönelmesine neden olmaktadır (McDowell ve Novis, 2001). Karaparanın yüksek faiz uygulayan ülkelere yönelmesi, ülkede döviz arzını arttırmaktadır. Bu da ülke parasının dövize karşı reel olarak fiyatının artmasına, yani değer kazanmasına yol açmaktadır. Sonuçta ihraç mallarının fiyatı artmakta ithal mallarının fiyatı ise düşmekte ve ihracat azalıp ithalat patlaması yaşanmaktadır. Artan ithalatın da büyük kısmı yatırım mallarından ziyade tüketim mallarına yönelik gerçekleşmektedir. Bu uygulamalar sonucu ülkeler önemli ölçüde ödemeler dengesi açığıyla karşı karşıya kalmaktadır (Gümüşkaya, 2013). Karaparanın etkisiyle doğan cari işlemler açığı ise, piyasaların istikrarı önünde Demokles'in kılıcı gibi sürekli bir tehdit unsuru olarak ortaya çıkmaktadır.

Ulusal düzeyde yüksek montanlı sermaye girişi ve çıkışı şeklindeki hareketler, döviz kurlarını, faiz oranlarını ve bazı aktiflerin fiyatlarını önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Serbest kur sisteminde, büyük montanlı sermaye girişi ulusal paranın yabancı paralar karşısında değerinin yükselmesine ve parasal tabanın genişlemesine yol açabilir. Ulusal paranın değer kazanması, ihraç mallarının rekabet gücünü azaltabilir ve ithal mallara olan talebi arttırabilir. Parasal tabandaki genişleme sterilizasyon yokluğunda, bazı malların fiyatlarını arttırabilir. Bu durum, Dutch hastalığı olarak adlandırılmaktadır.

Bu hastalık, izole bir sektördeki ekonomik canlanmadan diğer ana sektörlerin durgunluğa girmesi neticesinde ortaya çıkan piyasa hastalığıdır. Böyle bir durumla karşılaşıldığı zaman sermaye girişinin parasal etkilerini sterilize etmede kullanmak üzere bütçe fazlasına ulaşmak için hükümetlerin maliye politikalarını daraltmaları gerekebilir. Sermaye çıkışıyla karşılaşılan ülkede ise bunların tersinin olması beklenir (Yetim, 2000:341-342).

1985 yılı sonrasında gelişmiş ülkelere az gelişmiş ülkelere yönelen fonların önemli bir bölümünü oluşturan karapara, bankalar, döviz büroları, menkul kıymet ve altın borsaları vasıtasıyla piyasalara ve ekonomiye girmiş, söz konusu piyasalarda aklanan paralar tekrar sahibine geri dönerken finans kaynaklarının yönünü uluslararası boyutlarda ters yöne çevirerek, döviz ve faiz piyasalarını etkilemiş, yürütülen mali ve ekonomik politikaların tutarlılığını azaltmıştır (Şen ve Yalçın, 2007:81). Alp'e göre (2000:15) yasa dışı kaynaklı sıcak para girişiyle benzer istikrarsızlıklar hisse senedi piyasalarında da ortaya çıkabilecek ve bu para ülkeden çıkmaya karar verdikten sonra ise borsada ani düşüşler yaşanabilecektir. Sonuç olarak gelişmekte olan ülkelere yönelen ve kontrolsüz bir şekilde ülkeye giren karapara, makroekonomik dengeleri bozmakta ve ekonomik istikrarsızlığa yol açmaktadır (Şen ve Yalçın, 2007:81).

Şekil 1. Suç Gelirleriyle İlişkilendirilmiş Fonların Ülkeye Girişi ile Para ve Sermaye Piyasalarında Yaşanan İstikrarsızlıklar

Suç gelirleriyle ilişkilendirilmiş fonların ülkeye girişi sonucunda para ve sermaye piyasalarında yaşanan istikrarsızlıklar Şekil 1’de gösterilmiştir. Söz konusu Şekil 1’de karapara ile ilişkili fonların ülkeye girişi neticesinde döviz arzının artmasına müteakip yerli paranın değer kazanması ve buna bağlı olarak bozulan dış ticaret dengesi ile bunların para ve sermaye piyasalarına yansımaları süreç olarak yer almaktadır.

Bir önceki alt başlıkta incelenen suç gelirlerinin para politikasının yönetiminde yarattığı sorunlar ve zorluklara ilişkin hususlar, para ve sermaye piyasalarına istikrarsızlık olarak yansıyan unsurlardır. Görüldüğü üzere suç gelirleri, bir yandan para politikası yönetimini zorlaştırırken diğer yandan para ve sermaye piyasalarının uluslararası entegrasyonunu güçleştirdiğinden, piyasaların zayıf ve cılız bir yapı kazanmasına neden olmaktadır. Buna ilaveten, para ve sermaye piyasalarında

gereksiz şişkinlikler yaratan suç gelirleri, piyasaların gerçek anlamda derinlik kazanmasının önünde bir set olmaktadır.

4.3. Finansal Kurumların Mali Bünyelerinde Yarattığı Dengesizlikler

Karapara aklama, sadece piyasa ekonomisinin eşitlik ve adalet ilkesine zarar vermekle kalmayıp, aynı zamanda ekonominin düzenli işleyen rekabet yapısını bozmakta, finansal kuruluşların operasyonel faaliyetlerine ve itibarına zarar vererek finansal sistemin sağlamlığını ve güvenliğini tehdit etmektedir (Junbo, 2005:1). Detaylandırılacak olursa, ülkeye suç gelirlerinin yasa dışı yollardan aklanarak girmesi neticesinde rekabet yasal rakipler aleyhine bozulmakta, yasal firmalar piyasa dışına itilmekte ve tam rekabet şartları aksamaktadır. Ülkeye yasa dışı yollardan giren fonlar reel yatırımlarda kullanılırsa bu durum iş sahalarındaki rekabeti olumsuz yönde etkilemekte, yasal olarak faaliyet gösteren firmalar rekabet gücünü ve avantajlarını yitirerek piyasa dışına itilmekte, dolayısıyla rekabet şartlarını bozucu etkiler ortaya çıkmaktadır (Yetim, 2010:338). Organize suç örgütlerinin elinde biriken yüksek miktardaki fon, bu örgütlere ekonomik bir güç sağlamakla beraber, kanunlara saygılı ve dürüst yatırımcılara zarar vererek piyasaların işleyişini temelden sarsmakta, fonlarla ilişkisi olan finansal kuruluşlar için ise bir tehdit unsuruna dönüşerek para cezaları ile muhatap olmalarına ve hatta işlem yeteneklerinin sonlanmasına neden olabilmektedir (Çakır, 2010:69-70; Şahin, 2014:166:167).

Nijerya’da bankacılık sektöründe karaparanın aklanmasının önlenmesine dair uygulanan politika ve bunun banka performansına etkileri hakkında Idowu ve Obasan’ın (2011) anket metodunu kullanarak yaptıkları çalışmada, karaparanın aklanmasının önlenmesine ilişkin sağlıklı şekilde yürütülen politika ve sağlanan uyum ile banka performansı arasından güçlü bir korelasyon bulunduğu tespit edilmiştir. Söz konusu çalışmada ayrıca, ekonomide karaparanın aklanmasının önlenmesine dair uygulanan politikaların bankaların performanslarının doğasını %77,5 oranı ile açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun sebebinin ise bankaların anlamlı bir performans göstermeden önce yasa dışı parasal aktivitelere bir kanal ve araç olarak hizmet etmeye gereksinim duymamaları olduğu ifade edilmiştir (Idowu ve Obasan, 2011:372).

Yukarıda belirtilenlerden yola çıkıldığında sonuç olarak, karaparanın aklanmasında bilerek veya bilmeyerek kullanılan mali kurumların aktif ve pasif yapılarında ani değişiklikler meydana gelebilecek, bu ise söz konusu kurumlar için mali dengesizlikleri ve çeşitli riskleri ortaya çıkarabilecektir (Alp, 2000:16; Ergül, 2013). Bazı az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren çeşitli finansal kuruluşlar, asli faaliyet konularından gelir elde ederek büyümeyi tercih etmek yerine, bir nevi dış kaynak olarak gördükleri suç gelirlerini bünyesine katarak bundan bir geçim ve faaliyet kaynağı olarak faydalanmaktadırlar. Özellikle bankacılık denetimlerinden yoksun offshore finansal merkezlerin bulunduğu gelişmekte olan ülkeler bu duruma somut örnek oluşturmaktadır. Piyasa ekonomisini kurallarıyla kurmaya ve işletmeye çalışan az gelişmiş ve gelişmekte olan

ülkelerde, reel veya finansal sektörde faaliyet gösteren kuruluşların suç gelirlerinden faydalanarak faaliyetlerini sürdürmeye çalışmaları, dürüst ve ahlaklı girişimcilerin dışlanmasına neden olarak bu sektörlerin zaman içerisinde yaşadıkları başarısızlıklarının kaynağı olabilmektedir.

4.4. Uzun dönemli Büyüme Oranında Düşme

Karaparanın aklanması bütün dünya ülkelerini etkileyen uluslararası ve süreklilik arz eden bir sorundur. Karaparanın ekonomiye faydalı olabileceği aklamayı engellemek için çıkarılan yasaların özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarına olumsuz etkileri bulunduğu yolunda karapara lehine bazı görüşler ileri sürülmesine karşın, suç oluşturan fiillerden elde edilen karaparanın, yalnızca kısa vadede ekonomik gelişme sağlayabileceği, ancak uzun vadede gerek mali sistem gerekse toplumsal yapıda bozulmalara neden olacağı bilinmektedir (Yıldırım, 2007:562-563).

Quirk tarafından 1996 yılında yukarıda bahsi geçen çalışmasında (Quirk'den aktaran Quirk, 1997:9) 18 sanayileşmiş ülkede ekonomik büyüme ve karapara aklama arasındaki ilişki, yapılan ampirik testler aracılığıyla incelenmiştir. Gerçekleştirilen testler sonucunda, suç gelirlerinin aklanmasında 1983-90 döneminde yaşanan artışa karşın, büyüme hızında önemli azalmalar olduğu ile ilgili bulguların varlığına rastlanmıştır.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yönelen karapara akımlarının ekonomik büyüme ile piyasalar üzerindeki etkisi, bu akımların üretime yönelik yatırımları veya tüketimi finanse etmesi ile doğrudan ilişkilidir. Şayet, ülkeye yönelen karapara üretime yönelik yatırımlara giderse ki bu çok nadir olmaktadır, o zaman ülkenin makroekonomik göstergelerinde olumlu gelişmeler görülmektedir. Buna karşılık ülkeye gelen karapara faiz, repo vb. rant geliri elde etmek ve lüks tüketimi körükleme yönünde kullanılırsa ki genelde bu şekilde kullanıldığı izlenmektedir, o zaman faizlerin, enflasyonun ve dış ödemeler dengesi açıklarının artması yanında, piyasalarda istikrarsızlıklar yaşanmakta, makroekonomik göstergelerde olumsuz gelişmeler görülmektedir (Gümüşkaya, 2013). Üretime yönelen karaparanın makroekonomik göstergelerde olumlu etkileri olabileceği ifade edilse de, bu etki kalıcı nitelik taşımamakta ve piyasadan dürüst yatırımcıların dışlanmasına neden olarak zaman içinde ekonomik arenada rol alan ajanların moral değerlerini yitirmesine zemin hazırlamaktadır. Böylece ahlaki çöküntüyle içli-dışlı olan çarpık bir ekonomik ve finansal yapı husule gelmektedir. Karapara aklama faaliyetine müsaade edilmesinin optimal bir ekonomik kalkınma politikası olmadığına mevcut kanıtlar ile açık olduğu, Bartlett'in (2002:33) karapara aklamanın ekonomik gelişme üzerindeki negatif etkilerini incelediği çalışmasının sonuçları arasında yer almaktadır.

Karapara aklamanın reel sektöre en önemli etkisi, üretken sektörde (productive sector) yapılan yatırımlarda yarattığı azalmadır (Kutubi, 2011:39). Kutubi, özellikle bazı gelişmekte olan ülkelerde emlak ve inşaat sektörünün karapara aklamadan elde edilen gelirlerden yoğun şekilde pay alması nedeniyle sektörde fiyatların astronomik şekilde arttığı halde ekonomik büyüme rakamlarında

düşme yaşandığını gösteren çeşitli çalışmalar bulunduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde McDowell ve Novis'de (2001:7) karaparanın tespit ve takip sürecine ilişkin altyapının zayıf olduğu gelişmekte olan ülkelerde sınır ötesi nakit transferlerinin gayrimenkul piyasasına ve bazı işkollarında yatırıma yöneldiğini vurgulamaktadır. Unger, Siegel, Ferwerda, Kruijf, Busuioic, Wokke ve Rawlings (2006:119) ise emlak sektörünün finans sektörü gibi şeffaf olmadığını, bu sektörde varlıkların değerlerini tahmin etmenin zor olduğunu ve ani fiyat artışları yaşandığına dikkat çekmektedirler. Kutubi (2011:39) bu kapsamda, varlık fiyatlarında yaşanan aşırı artış nedeniyle oluşan balonun bankacılık sektöründe mali bozukluklar yaratabileceğini ifade etmektedir. Kutubi ayrıca aklayıcıların, steril yatırımları² arttırarak ekonomide “dışlama etkisi”nin (crowding out) oluşumuna neden olduklarını belirtmektedir. Kumar (2012:117) ise karapara aklamanın finansal kuruluşlar dışında steril yatırım kanalları aracılığıyla gerçekleştirilebileceğine ve bu kanallar aracılığıyla ekonomide yapılan yatırımların marjinal verimliliklerinin en düşük seviyede kalacağına dikkat çekmektedir. Kumar, bunun yanında kaynakların ekonomiye optimal verimlilik noktasının altında tahsis edilmesinin ekonomik büyümeye çok düşük seviyede katkı sunmasının yanı sıra, gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümenin zarar görmesine dahi neden olabileceğine dikkat çekmektedir. Yetim (2000:321) ise, faaliyetlerini karapara ile finanse eden firmaların piyasaya girişi dolayısıyla rekabetin yasal firmaların aleyhine dönmesinin, bu firmaların piyasa dışına itilmesine yol açtığını belirterek açıklamaktadır. Dolayısıyla Şekil 2’de görüldüğü üzere hem suç gelirlerinden dolayı artan steril yatırımların üretken yatırımları dışlaması hem de suç gelirleri ile fonlanan firmaların diğerlerine göre rekabet üstünlüğü kazanması nedenleriyle suç gelirlerinin rekabet kurallarını dürüst firmalar ve üretken yatırımlar aleyhine bozduğundan bahsedilebilmektedir.

Söz konusu faaliyetler gelişmekte olan ülkelerde makroekonomik istikrarsızlığın kaynağıdır. Karapara aklama bir önceki konuda yer alan Şekil 1’de de görüldüğü üzere bir ekonomide ithalatı teşvik etmekte ve bu da üretimin daha az gerçekleşmesine ve istihdam kaybına neden olmaktadır. Aklanan para döviz kurunda istikrarsızlığı başlatmakta ve buna müteakiben piyasada artan parasal arz enflasyonun yükselmesine itici etkide bulunmaktadır. Enflasyonda böylesine yaşanan bir artış ise faiz oranlarının yükselişine ve dolayısıyla ekonomide düşük seviyede yatırım yapılmasına yol açmaktadır (Kutubi, 2011).

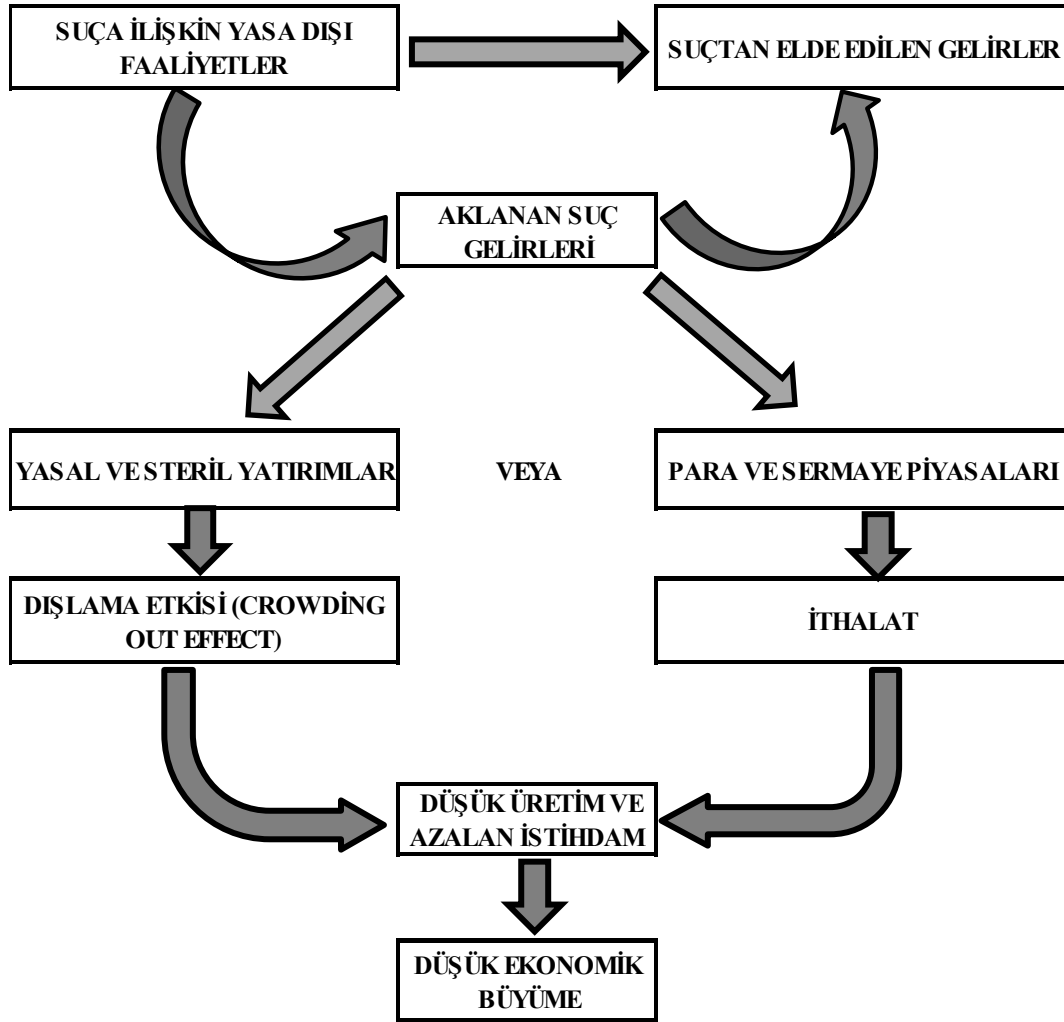
Karapara nedeniyle teşvik edilen ithalat, daha az üretim yapılmasına ve istihdam kaybına yol açar ve istikrarsız bir ekonomik altyapının oluşumuna zemin hazırlar. İstikrarsızlıklarla uzun dönem muhatap olan bir ekonomi ise yabancı yatırımcıların ilgisini çekmez ve bu tür ekonomilerden yatırım yapmaktan kaçınmalarına neden olur. Sonuç itibarıyla, daha az yatırım daha düşük ekonomik büyüme demektir (Kutubi, 2011:39).

---

² Steril yatırım, geniş bir ekonomi için ek verimlilik üretmeyen yatırımı ifade eder. Gayrimenkul, mücevher, sanat, antika ve lüks otomobil gibi değeri yüksek tüketim varlıkları bu tür yatırımlara örnek olarak verilebilir.

Ayrıca, “ülkeye yönelen karapara tüketimdeki gibi üretim oranlarını da artırır” yönünde varsayımlar kabul edilmekle birlikte, üretim ve tüketim üzerindeki etkisi aynı oranda olmamaktadır. Nitekim 1980 sonrası Türkiye’ye yönelen hızlı ve kontrolsüz para girişi, normal tüketimle birlikte lüks tüketim oranlarını çok hızlı artırmış, buna paralel olarak ihracatta azalış, ithalat, dış ödemeler açığı, enflasyon, faiz ve işsizlik oranlarında ise önemli artışlar yaşanmıştır (Gümüşkaya, 2013). Karapara aklamanın negatif ekonomik etkilerini ekonomik gelişme üzerinde ölçmek bir hayli zordur, ancak bu türden faaliyetlerin ekonomik büyüme için kritik öneme haiz olan finansal sektör ve kuruluşlara zarar verdiği, kaynakların dağılımını yanlış yönde etkileyerek reel sektörün verimliliğini azalttığı, sermaye akımlarında bozulmalar yarattığı ve dolayısıyla uzun dönemli ekonomik büyümeyi düşürdüğü açıktır (Kumar, 2012; Bartlett, 2002).

Şekil 2. Suç Gelirlerinin Aklanmasının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi

Yukarıda ifade edilen hususların daha somut olarak gösterilmesi amacıyla Şekil 2’de yasa dışı faaliyetlerden elde edilen suç gelirlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri aşamalar halinde şematize edilmiştir. Şeklin ilk kısmında yasa dışı faaliyetlerden elde edilen suç gelirleri ya doğrudan ya da finansal sistem aracılığıyla aklanarak yasal alana dahil olmaktadır. Az gelişmiş ve gelişmekte

olan ülkelerde suç gelirleri çoğu zaman finansal sisteme dahil olmadan yukarıda ifade edildiği üzere doğrudan steril yatırım adı verilen gayrimenkul, inşaat veya değerli eşya ticareti vb. sektörlerle yönelme imkânına sahiptir. Steril veya yasal yatırıma dahil olan suç gelirleri dürüst ve yasal mevzuata uyumlu çalışan yatırımcının rekabet gücünü azaltarak piyasa dışına itilmesine neden olmaktadır. Doğrudan para ve sermaye piyasalarına yönelen suç gelirleri ise parasal hacimde sunî bir artış yaratmakta ve düşen döviz kurları nedeniyle ithalat özendirilmektedir. Dolayısıyla, çarpık bir ekonomik yapı husule gelmekte ve ekonomide azalan istihdam ile birlikte düşük üretim ve düşük ekonomik büyüme sonuçları ile karşılaşmaktadır.

4.5. Gelir ve Kaynak Dağılımında Bozukluk

Karapara aklamanın gelir dağılımına etkisi bu konuda dikkate alınması gerekli önemli hususlardan bir diğeridir. Zira, suç ve suçtan elde edilen para toplumsal yapının dejenerasyonuna ve değişimine aracı olmaktadır. Çalışma ve emeğin anlamını yitirmesine yol açan suç gelirleri sayesinde geliri artan gruplar, toplumsal katmanlar arasında çarpık bir şekilde yer değişiklikleri yaşanmasına neden olmaktadır. Bu anlamda McDowell ve Novis (2001), karapara aklamanın sosyal maliyetleri olduğuna dikkat çekmekte ve karapara aklamanın suçu değerli hale getiren hayati bir süreç olduğunu vurgulamaktadır. Hangi amaç, tarz ve yapı ile gerçekleştiriliyor olursa olsun finansal ve ekonomik suçlar potansiyel olarak ekonomi, sosyal güvenlik ve refah üzerinde yıkıcı etkiler yaratmaktadır (Arowosaiye,2014:1).

Karapara aklama gelir ve kaynak dağılımını olumsuz etkilemektedir. Kayıtdışı ekonomi içinde yer alan karaparanın aklanması, toplumda bir yanda bazı şahıslar için ekonomik etkinliği arttırırken, diğer yandan bazı şahıslar için sosyal refahı bozmakta, geliri, yüksek tasarruf eden gruptan düşük tasarruf eden gruba doğru veya rasyonel/risksiz yatırımlardan daha az rasyonel/riskli yatırımlara yönlendirmekte ve bunun sonucunda ekonomik büyümeyi yavaşlatmaktadır. Yasa dışı faaliyetler, bu faaliyetler sonucunda elde edilen karapara ve bu paradan yapılan aklama, toplum refahının bir kısmının alınarak suç sektörüne transferine neden olmaktadır. Tüm bu faaliyetler kaynak ve gelir dağılımını değiştirmektedir (Yetim, 2000:319). Quirk de (1997:8), temel suç faaliyetinin, geliri, yüksek tasarruf sahiplerinden düşük tasarruf sahiplerine ya da sağlıklı yatırımlardan, düşük kaliteli ve riskli yatırımlara yönlendirmesi halinde, ekonomik büyümenin zarar göreceğini vurgulamaktadır. Örneğin Amerika'da vergi vermekten kaçınan fonlar riskli ama yüksek getirili yatırımlara kanalize olma eğilimindedir ve bu tip sektörlerde vergi kaçakçılığı çok yaygındır (Quirk, 1997:8).

Sonuç olarak karapara aklama faaliyetleri yukarıda belirtildiği gibi ekonomide gelir ve kaynak dağılımının değişimine yol açtığı gibi genel itibarıyla toplumun tüm unsurları üzerinde yozlaştırıcı etkilere sahiptir (McDowell ve Novis, 2001). Ekonomik ve finansal sistem içinde gelir ve kaynak dağılımının ekonominin kendi kuralları yerine, suç ekonomisinin kurallarıyla işlerlik kazanması ülkenin emek ve üretim değerlerinden uzaklaşmasına neden olarak, geri kalmış bir ekonomik yapının

oluşumuna zemin hazırlar. Suç ekonomisinin hakim olduğu ülkelere dikkat edilirse, buralarda üretim ve emek değerleri yerine genellikle kolaycı bir zihniyetle kazanç sağlama anlayışının egemen olması, işler gibi görünen ancak moral değerlerden yoksun piyasa ekonomisinin varlığı ve bunlardan dolayı dejenere olmuş sosyo-ekonomik bir yapının husule gelmiş olması rastlantı değildir.

4.6. Vergi Hasılatının Düşmesi ve Bu Düşüşle Ortaya Çıkan Diğer Sorunlar

Karapara aklama ülkenin vergi gelirlerinin azalmasına neden olur ve bu yüzden vergisini dürüstçe ödeyen mükellefler bundan dolayı olarak zarar görürler. Bunun yanında karapara aklama faaliyetleri hükümetin vergi toplama gücünü azaltacağı için, devlet bütçesindeki gelir kaybı daha yüksek vergi oranlarıyla vatandaşlara fatura edilebilir (McDowell ve Novis, 2001:8). Aynı zamanda, karaparanın matrahını teşkil eden kaçırılan vergi nedeniyle bütçe açığı ortaya çıkmakta bu da bilinen makroekonomik problemlerin kaynağı olmaktadır. Bütçe açığı kamu kesimi borçlanma gereğini arttırmakta, bu da enflasyona neden olmakta ve netice itibarıyla ekonomik ve sosyal bakımdan olumsuz etkiler ortaya çıkmaktadır (Yetim, 2000:321). Bazı gelişmekte olan ülkelerde ise yasa dışı gelirler, hükümetlerin ekonomi üzerinde yürüttükleri politikaların kontrolünün kaybı ile sonuçlanan cüceleşmiş bütçelerin oluşmasına neden olabilmektedir (McDowell ve Novis, 2001:7).

Gelişmekte olan ülkelerde suç gelirleri ve aklanmasının yaygınlığının vergisel kayıplara yansımaları ile ilgili Moodley'in (2008) verdiği örnek, sorunun önemini somut olarak ortaya koymaktadır. Moodley (2008:51) yaptığı çalışmada karaparanın aklanmasına kaynak olan öncül suçlar ile karaparanın aklanması fiillerinin toplanan vergilerin azalmasına neden olduğunu ve Afrika'daki ülkelerde % 40'ın üzerinde vergi açığı yarattığına dikkat çekmektedir. Güney Afrika'da doğan gelir kaybının ise 2006/2007 bütçesinin 3 ila 10 katı arasında olduğunu tahmin edildiğini belirtmektedir.

Ayrıca, çoğu gelişmiş ülkenin yerel mevzuatında vergi kaçırma ve kaçakçılığı ile ilgili işlenmiş suçlar da karapara ya da diğer tabiriyle suç gelirleri kapsamına alınmıştır. Bundan dolayı bu ülkelerde suç gelirleri arasında kabul edilen vergilendirilmemiş kazançlar mevzuatı zayıf ve esnek ülkelere yönelmektedir. Dolayısıyla vergi kaçırma veya kaçakçılığı ile ilgili suçların karapara kapsamına alındığı ülkelerde, vergilendirilmeden kaçırılan kazançlar hem ülke gelirlerinin hem de vergi gelirlerinin azalmasına neden olmaktadır. Bu noktada, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler karapara aklama ve kayıt dışı ekonomi arasındaki bağlantıyı kurarak, buna göre mevzuat ve sistemik altyapılarının temelini oluşturmalıdırlar.

4.7. Sermaye Akımlarında Yarattığı Dengesizlikler

Karapara aklama, ticaret ve uluslararası sermaye akımları yoluyla bir ülkenin ekonomisini zayıflatabilir. Bir ülkeden suç gelirleriyle ilişkili fonların aşırı miktarda kaçışı yerli ya da yabancı finansal kuruluşlar tarafından gerçekleştirilebilir. Söz konusu fonların kaçışı özellikle gelişmekte olan ülkelerin kaynaklarının tükenmesine ve ekonomik büyümenin negatif yönde etkilenmesine neden olur

(Kumar, 2012:117). Yüksek montanlı aklanmış sermaye dünya ekonomisi için istikrarsızlık nedeni ve kaynağı olmaktadır. Organize suç örgütlerinin yüksek montanlı yasa dışı ve aklanmış fonları, ülkeler arasında hareket etmekte ve neticede önemli ekonomik sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Yetim, 2000:340). Bu konuyla ilgili olarak Quirk (1997:9), özellikle küçük ekonomi ve piyasalarda aklanan varlıklar toplamının, ülkeye gelen yıllık sermaye akımlarından muhtemelen daha büyük olduğunu belirtmektedir. Quirk, bu durumun verimsiz ekonomik aksiyonların doğmasına neden olduğunu vurgulayarak kaynağı suç geliri olan fonların yurt içi ve sınır ötesi istikrarsızlığı arttırdığını ifade etmektedir.

Benzer şekilde Gümüşkaya (2013), az gelişmiş ülkelerde sermaye ve tasarruf açığına dikkat çekmekte ve bu ülkelere giriş yapan ve sıcak para olarak adlandırılan nakit akımların içinde önemli miktarda karaparanın bulunduğunu vurgulamaktadır. Toplumsal tasarrufları az olan bu ülkelerin sermayenin kendilerine yönelmesi için yüksek reel faiz politikaları benimsemelerinin sıcak paranın sadece iyi seviyede faiz geliri elde etmek için bu ülkelere uğramasına neden olduğunu, üretim ve uzun vadeli yatırımlara çoğunlukla yönelmediğini belirten Gümüşkaya (2013), şartlar değiştiğinde ise söz konusu fonların ülkeyi hızla terk ettiğini ifade etmektedir. Gümüşkaya (2013) nakit akım şeklinde gelen yabancı kaynakların kaçmaması için bir noktadan sonra yüksek faiz politikasını sürekli uygulamaya mahkum olan az gelişmiş veya bazı gelişmekte olan ülkelerin aksine, döviz girişini daha çok ihracat yoluyla sağlayan Tayvan, Güney Kore, Malezya gibi ülkelerde sayılan makroekonomik olumsuzluklara rastlanmadığını vurgulamaktadır.

Suç gelirlerinin sınır-ötesi akımlara konu olan boyutu UNODC (2011:33-34) tarafından hazırlanan Rapor'da tahmin değerleri olarak ortaya konulmuştur. Buna göre, aşağıda yer alan Tablo 3'de 2000-2005 yılları arasında dünya GSYİH'sine ilişkin değerler ortalaması itibarıyla sınır-ötesi akımlara konu olan suç gelirlerinin 1.1-1.6 trilyon dolar ile dünya GSYİH'si içinde %2.9-4.3 rakamları arasında olduğu görülmektedir. Bahse konu rakamlar 2009 yılına uyarlandığında ortalama 2.1 trilyon doların ülkelerin sınırları dışına çıkmayı başararak uluslararası finansal akımlar içinde yer alabildiği ortaya çıkmaktadır. Belirtilen rakamlar dünyada uluslararası dolaşımda olan suç geliri trafiğinin trilyon dolar boyutunda olduğunu göstermekte ve azımsanmayacak seviyede ekonomik ve finansal etkiler yaratacağına dair referans olmaktadır.

Tablo 3. Suç Gelirlerinin Sınır Ötesi Akımlarının Boyutu (Trilyon USD)
(2000-2005 Döneminde Ortalama Dünya GSYİH'si İçindeki Yüzde Oran)

	2000-2005			2009 Yılına Uyarlama		
	Trilyon Dolar		2000-2005 GSYİH İçindeki Oran (%)	Trilyon Dolar		
	Alt Sınır	Üst Sınır		Alt Sınır	Üst Sınır	Ortalama
Akılan Tüm Miktar	1.1	1.6	2.9-4.3	1.7	2.5	2.1

Kaynak: UNODC (2011:34)

Karaparayı yaratan faaliyetler, ülke bazında spesifik ve dağınık bir yapı arz etmesine karşın, paranın aklanması uluslararası nitelik taşımaktadır. Dolayısıyla karaparanın aklandığı yer ile yasa dışı faaliyetlerin yürütüldüğü yer aynı ya da farklı olabilmektedir (Yetim, 2010:337). Bu durum dikkate alınarak Yetim (2010:336,337) tarafından sermaye akımlarına konu karapara aklama faaliyeti, ülkeye aklama (yurt dışında elde edilen karaparanın yurt içinde aklanması) ve ülkeden aklama (yurt içinde elde edilen karaparanın yurt dışında aklanması) şeklinde ikiye ayrılarak incelenmiştir.

Buna göre, suç gelirlerinden müteşekkil fonların sermaye akımlarında yarattığı dengesizliklerin yanı sıra yurt içi ya da dışında aklanmasının etkileri de farklı olacaktır. Yetim (2010) ülke dışı fonların ülke içinde aklanması durumunda, bilinen ekonomik etkilerin; fonların gönderildiği ve aklamanın olduğu ülkede görüleceğini, gönderici ülkelerde kayıpların, aklama yapılan ülke içinde ise kazançlar ortaya çıkabileceği hususları üzerinde durmaktadır. Ülkeye sermaye girişi neticesinde ortaya çıkan etkiler; sektörler itibarıyla çarpına bağlı olarak, üretimde, istihdamda, ücretlerde ve ithalatta kendisini gösterecektir. Ülke dışında aklama durumunda ise yurt içinde elde edilen karapara aklanmak üzere yurt dışına gönderildiğinden Yetim (2010:347) ülke içinde azalan talep neticesinde; üretim, istihdam, gelir ve ithalat rakamlarının bundan etkileneceğini öne sürmektedir. Yetim (2010:347-348) yurt dışına yapılan aklama durumunda gönderici ülkedeki etkileri şu şekilde sıralamıştır:

- Yurt içinde yasa dışı faaliyetlerden elde edilerek dövize çevrilen yüksek montanlı fonların aniden ülkeyi terk etmesi döviz krizlerine neden olabilmektedir,

- Yasa dışı faaliyetlerde kullanılan ülke içi kaynaklar ulusal ekonomiden çekildiğinde vatandaşların refah kaybı söz konusu olmaktadır,

- Yasa dışı faaliyetlerden elde edilen karapara dövize yöneleceğinden aklama yabancı para ikamesini yükselterek yerli paraya olan güveni zedeleyecek ve milli para aleyhine para ikamesini arttıracaktır.

Karapara, önemli risklere karşılık, düşük maliyetle elde edildiği için, piyasalarda yüksek rekabet gücüne sahip olmakta ve ekonomik realitelere göre işlem görmemektedir. Bu nedenle, yüksek

maliyetli ve düşük rekabet gücüne sahip olan yasal finans kaynakları, karaparadan oluşan finans akımlarıyla aynı piyasada işlem yapamamakta ve aynı kulvarda yarışmamaktadır. Dolayısıyla karapara, yöneldiği ülkede bulunan yabancı finans kaynaklarının kaçışına yol açmakta, belirli bir süre sonra ise o ülkede siyasal ve sosyal sorunların yanında, muhtelif makroekonomik sorunların yaşanmasına sebep olmaktadır (Gümüşkaya, 2013). Sermaye ve tasarruf açığı olan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, bu açıklarını uluslararası portföy veya sabit yabancı sermaye yatırımları aracılığıyla kapatmaya ihtiyaç duydukları halde, küresel finans sistemi içinde karaparanın aklanmasının önlenmesi konusunda yeterli itibara sahip olmamaları, küresel sermaye akımlarından yeterince faydalanamamalarına neden olmaktadır.

Bu noktada, bazı gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkeler uluslararası sermaye akımlarını ülkeye çeken ve sermaye dolaşımını kolaylaştırıcı yönde makroekonomik politikalar uygulamakta, küresel ekonomik ve finansal sisteme entegre olmalarını sağlayacak düzenlemeleri yapmaktadırlar. Bu politikaları ve düzenlemeleri vaktinde geliştirip etkin bir şekilde uygulayan ülkeler sermaye girişinden bekledikleri yüksek yatırım ve büyüme hedeflerine ulaşmışlardır. Ancak, bu ülkelere bazılarına yönelen uluslararası sermaye akımları içine karışarak kontrolsüz bir şekilde giriş yapan büyük çaplı karaparanın, makroekonomik dengeleri bozduğu ve istikrarsızlığa yol açtığına dair de izlenimler edinilmektedir (Gümüşkaya, 2013).

Ayrıca, elde edildiği ülkede barınmayan karapara, el koyulma riskine karşı kaçış için kendine yollar aramaktadır. Uygun şartlar oluştuğunda transfer olan karapara, ülkenin sahip olduğu sermaye ve gelirin kaybına yol açmaktadır. Aklanmak için uygun ortamı arayan suç gelirleri, çoğu zaman az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere aklandıktan sonra, bu ülkelere de kalıcı olmamakta ve zamanı geldiğinde başka ülkelere transfer olmaktadır. Dolayısıyla söz konusu fonlar sermaye ve tasarruf açığını bu tür fonlardan karşılama eğilimi olan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin orta ve uzun vadede yapısal ekonomik sorunlarına fayda getirmemektedir.

4.8. Finansal ve Ekonomik Krizlerin Oluşumuna Etkileri

Karaparanın aklanmasından elde edilen gelirlerin ekonomi ve finansal sistem üzerinde yarattığı en önemli etki istikrarsızlıktır. Dursun (2008:97) yaptığı çalışmada ekonomik krizlerin temel nedenlerinden birinin karapara kaynaklı fonlar olduğunu belirtmektedir. Dursun (2008:97) karaparanın mali sisteme girmesinin, parasal verilerde sapmaya yol açtığını ve kestirilemeyecek tarzda ani hareketlerle ülkeye girmesinin veya yurt dışına çıkmasının, zaten belirlenmesi zor olan toplam parasal talebi daha da belirsiz hale getirdiğini ve bunun sonucunda ise faiz ve döviz kurlarında keskin iniş ve çıkışlara yol açtığını vurgulamaktadır. Yetim (2000:319) ise spekülasyon ve oynak mahiyetteki yasa dışı fonların gerek ülkeler arasında gerekse ülke içindeki istikrarsız hareketlerinin fiyatlarda, faiz oranlarında ve döviz kurlarında dolayısıyla, ekonomide ve piyasalarda iktisat teorisiyle açıklanamayan önemli dalgalanmalara yol açtığını ifade etmektedir.

Yasal kaynaklardan oluşup az gelişmiş ülkelere yönelen sermayeyle birlikte gelen karaparanın rekabet gücü, yasal sermayeye nazaran çok yüksektir. Karaparanın bu yüksek rekabet gücü kendisini, yurt içi talebin artışında ve buna paralel malların, menkul ve gayrimenkullerin fiyatlarının ve faiz oranlarının aşırı derecede artışında göstermektedir. Makroekonomik göstergelerdeki bu bozulmalar bir süre sonra ülkenin kriz ile karşılaşmasına ve istikrarının bozulmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, karaparaya karşı rekabet gücü az olan uluslararası yasal sermayenin az gelişmiş ülkelere olan akımı kesilmekte ve bu ülkelerden kaçmaktadır. Bu tersine dönüş ise ekonomilerdeki krizlerin daha da derinleşmesine neden olmaktadır (Gümüşkaya, 2013). Gelişmekte olan ülkelerde, karapara aklama finansal kuruluşlarda suistimal veya dolandırıcılık amaçlı faaliyetlerin olasılığını artırır, bundan dolayı ekonomide finansal istikrar bozulur ve tehlikeye girer (Kutubi, 2011).

Karapara sahipleri için bir ülke ekonomisinin krize girmesi önemli değildir. Hatta, krizde olan ekonomiler kendilerine daha uygun ortam oluşturmaktadır. Çünkü onlar, krizdeki ülkelerde rağbet görmekte ve daha rahat hareket edebilme imkanına kavuşmaktadırlar (Gümüşkaya, 2013). Ekonomik kriz dönemlerinde sadece gelişmekte olan ülkelerin değil gelişmiş ülkelerin de dolaylı yollarla karaparaya bulaşmaları söz konusu olabilmektedir. Bu konuda Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suçla Mücadele Bürosu (UNODC) Başkanı Antonio Mario Costa'nın son yaşanan küresel ekonomik krizde suç örgütlerinin aktif rol alabileceğine dair yaptığı uyarı dikkat çekicidir. Costa, bunun nedenini bankaların, krizde borç verme isteksizliğinin mafia tefeciliğinin önünü açmasına ve ABD veya herhangi bir ülkede alınan polisiye ve yargısal tedbirlere ilişkin bütçe harcamalarının azaltılmasının suç örgütlerinin rahat hareket etmelerine imkân yaratmasına bağlamaktadır (OCCRP, 2009).

Görüldüğü üzere karaparanın aklanmasından elde edilen gelirlerin ekonomi ve finansal sistem üzerinde yarattığı en önemli etki istikrarsızlıktır. Çünkü ne zaman ve nereden geldiği bilinmeyen ve kaynağı belli olmayan para, ekonomide rol alan kurum ve ajanların davranışını değiştirmekte ve ekonomik dengeleri altüst etmektedir. Uluslararası kamuoyunun her zaman gündeminde olan ve mücadele edilmesi uluslararası finansal ve ekonomik entegrasyon için gerekli olan suç gelirleri, ülke ekonomisinde kimi zaman geçici olarak rahatlama yaratsa da ekonomik faaliyetleri en nihayetinde negatif yönde etkilemektedir.

5. SONUÇ

Karapara ya da diğer tabiriyle suç gelirlerinin aklanmasının gerek ekonomik ve finansal gerekse sosyolojik alanda önemli etkileri bulunmaktadır. Suç fiilinin, özünde moral değerlerin hiçe sayılması veya dikkate alınmaması gibi kavramları içermesi, suç gelirlerinin de yöneldiği ekonomik veya finansal alandaki etkilerinin ahlaki olmaması sonucunu doğurur. Aynı zamanda suçun doğasında var olan gizlilik, belirsizlik ve istikrarsızlık gibi kavramlar, suçtan elde edilen gelirlerin yapısına da yansır. Suç kavramının bu özellikleri gözönüne alınıp, suçtan elde edilen gelirlerin suç ile doğrudan bağlantısı olduğu hususlarından yola çıkıldığında, suç gelirlerinin ekonomik ve finansal alandaki en

önemli etkisinin istikrarsızlık olduğu söylenebilir. Çünkü ne zaman ve nereden geldiği bilinmeyen ve kaynağı belli olmayan para ekonomik dengeleri altüst etmekte ve istikrarsızlığın kaynağı olmaktadır. İstikrarsızlık ise ekonomik ve finansal krizlerin asıl kaynağı olan temel faktördür.

Şuç ya da karapara ekonomisi bir ülkenin makroekonomik performansı ve finansal istikrarı üzerinde negatif sonuçlar yaratan etkilere sahiptir. Suçla anılan bir ülke ekonomisi herşeyden önce uluslararası yatırımcıların güvenini zedelemekte, bu da özellikle ülkeye yönelmesi beklenen doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile uluslararası fonların gelmesine engel olmaktadır. Ayrıca, aklanan suç gelirleri dürüst yatırımcı aleyhine dışlama etkisi yarattığından ekonomide üretken ve verimli yatırımlar azalmaktadır. Dolayısıyla, suçtan elde edilen gelirlerin aklanması ülkede refah ve gelir kayıpları ile beraber ekonomik kaynakların daha verimli alanlardan çekilerek azalmasına neden olmaktadır. Hatta suç gelirleri yayılma etkisi ile diğer ülke ekonomilerinde istikrarsızlaştırıcı etkiler doğmasına dahi neden olmaktadır.

Suç ekonomisi, çoğunlukla suçla mücadeleyle ilişkin yasal mevzuatı esnek ve altyapısı zayıf gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerde yoğunlaşmaktadır. Söz konusu ülkelerde suç gelirleri çoğu zaman banka sistemine uğramadan doğrudan steril yatırım olarak adlandırılan lüks tüketim, gayrimenkul, inşaat ya da değerli eşya vb. sektörlerle yönelmektedir. Steril veya yasal yatırıma dahil olan suç gelirleri dürüst ve yasal mevzuat ile uyumlu çalışan yatırımcının rekabet gücünü azaltarak piyasa dışına itilmesine neden olmaktadır. Doğrudan para ve sermaye piyasalarına yönelen suç gelirleri ise parasal hacimde sunî bir artış yaratmakta ve düşen döviz kurları nedeniyle ithalat özendirilmektedir. Para politikalarının yönetimini zorlaştıran ve etkinliğini azaltan suç gelirleri finansal istikrarı tehdit etmekte ve finansal sistemin aracılık işlevini bozmaktadır. Dolayısıyla suç ekonomisinin kendine yer bulduğu ülkelerin çoğunda çarpık bir ekonomik yapı husule gelmekte ve ekonomide azalan istihdam ile birlikte genellikle düşük üretim ve düşük ekonomik büyüme sonuçları ile karşılaşmaktadır.

Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin makroekonomi ve finansal sistemleri üzerinde bu denli negatif etkiler yaratan suç gelirlerine karşı mücadele elbette çözümsüz değildir. Suç gelirlerinin ülkelerinde aklanmasını kaynak ihtiyaçlarını karşılamak için kimi zaman bir çare olarak gören söz konusu ülkeler, kendi içlerinde kalkınma ve gelişim dinamiklerini harekete geçirecek üretim faktörlerine yönelerek sosyo-ekonomik yapılarını bir kısır döngü halinde çürüten bu yapıdan kurtulmayı başarabilirler. Bu ülkeler, uygulayacakları mücadele politikaları ile uluslararası para ve sermaye piyasalarının güvenini kazanarak uluslararası sermaye ve fonları kendilerine çekebilirler. Üretim ve emek faktörlerinin bir değer olarak ön plana çıktığı kalkınma modellerini benimseyen az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, bu sayede sadece makroekonomik ve finansal sistemlerinin

istikrar kazanmasını sağlamakla kalmayıp aynı zamanda, toplumsal yapı ve değerleri erozyona uğratan suç ekonomisine ilişkin yapının da ortadan kalkmasını sağlayacaklardır.

KAYNAKÇA

- Alp, İ. A. (2000) “Paranın Karası, Karaparanın Makroekonomik Etkileri”, Maliye Dergisi, TC Maliye Bakanlığı, Mayıs-Ağustos, 134:12-17
- Arowosaiye, Y. I. (2014) “The Devastating Impact of Money Laundering and other Economic and Financial Crimes on the Economy of Developing Countries: Nigeria as a Case Study”, International Islamic University, Malaysia, <https://www.unilorin.edu.ng/publications/arowosayeyi/>, (05.02.2014)
- Bartlett, B. L. (2002). “The Negative Effect of Money Laundering on Economic Development”, The Asian Development Bank, Regional Technical Assistance Project No:5967 Countering Money Laundering in The Asian and Pacific Region, May
- Basel Institute on Governance (2014) ”Basel AML Index” 13 August, Basel
- Çakır, A. (2010) “Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörizmin Finansmanının Engellenmesi: Banka Riskleri ve Uyum Programının Oluşturulması”, Bankacılar Dergisi, TBB, Sayı:74:69-73
- Çelik, K., Koçağra S.I., Güler K. (2000) Karapara Aklama, Tanımı, Aşamaları, Yöntemleri ve İlgili Uluslararası Çalışmalar, Yayın No:1, 2.Baskı, Ankara:MASAK.
- Dursun, H. (2008) “Bankacılık Yoluyla Karapara Aklanılması ve Alınması Gereken Karşı Önlemler”, Kamu-İş Dergisi, 10 (2):97-135
- Eğilmez, M. (2013) “Sterilizasyon Politikası ve TCMB”, <http://www.mahfiegilmez.com/2013/05/sterilizasyon-politikas-ve-tcmb.html>, (03.12.2013)
- Gümüşkaya, H. (2013) “Uluslararası Sermaye Akımları İçindeki Karaparanın Az Gelişmiş Ülkeler Açısından Değerlendirilmesi”, <http://www.karapara.gen.tr/makale/detay.asp?id=32>, (08.10.2013)
- Idowu A. ve Obasan K. K. (2012) “Anti-Money Laundering Policy and Its Effects on Bank Performance in Nigeria”, Business Intelligence Journal, July, Vol.5 (2):367-373
- IMF (2001) “Financial System Abuse, Financial Crime and Money Laundering”, Background Paper, Prepared by the Monetary and Exchange Affairs and Policy Development and Review Departments, 12 February.

- IMF (2013a) “Anti-Money Laundering/Combating the Financing of Terrorism”, <http://www.imf.org/external/np/leg/amlcft/eng/aml1.htm#moneylaundering>, (05.11.2013)
- IMF (2013b) “Financial System Soundness”, <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/banking.htm>, Factsheet, 19 September, (04.11.2013)
- IMF (2014) “The IMF and the Fight Against Money Laundering and the Financing of Terrorism”, Factsheet, <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/aml.htm>, 12 April, (30.04.2014)
- Junbo, X. (2005) “Combating money laundering and terrorist financing in China”, Speech at High Level Seminar on AML and Combatting Terrorist Financing, 22 September, Beijing.
- Kutubi, S. S. (2011) “Combating Money Laundering by The Financial Institutions: An Analysis of Challenges and Efforts in Bangladesh”, World Journal of Social Sciences, Vol:1(2): 36-51
- Kumar, V. A. (2012) “Money Laundering: Concept, Significance and its Impact, European Journal of Business and Management”, ISSN 2222-2389 Online, Vol:4 (2):113-119
- MASAK ve TBB (2003) Karaparanın Aklanması Suçu ile Mücadele ve Bankaların Yükümlülükleri, Yayın No:235, Aralık, İstanbul:TBB.
- Moodley, M.S. (2008) “Money Laundering and Countermeasures: A Comparative Security Analysis of Selected Case Studies with Specific Reference to South Africa”, Master of Security Studies, University of Pretoria, April
- Mcdowell, J. ve Novis, G. (2001) “The Consequences of Money Laundering and Financial Crimes”, Economic Perspectives, An Electronic Journal of U.S. Department of State, May, Vol:6 (2):6-8
- Miynat, M. ve Duramaz, S. (2013) “Karapara Aklama Aracı Olarak Yeni Bir Mali Suç: Siber-Aklama”, Yönetim ve Ekonomi, Celal Bayar Üniversitesi, İ.İ.B.F., Cilt:20, Sayı:1:316
- OCCRP (Organized Crime And Corruption Reporting Project) (2009) “Financial Crisis Benefits Crime”, 20 March, <https://reportingproject.net/occrp/index.php/en/ccwatch/cc-watch-indepth/239-financial-crisis-benefits-crime>, (02.09.2014)
- Quirk, P. J. (1997) “Money Laundering: Muddying the Macroeconomy”, Finance&Development, , IMF, 1997 (March): 7-9
- Şahin, İ. (2014) “Finansal Sistemin Karaparanın Aklanması ve Terörizmin Finansmanı Girişimleri ile İlgili Karşılaştığı Riskler ve Türkiye’nin Bu Alandaki Uluslararası Uyumunun Analizi”, Muhasebe ve Finansman Dergisi,64:164-167
- Şen, F. Y. ve Yalçın, E. (2007) “Global Bir Suç: Suçtan Elde Edilen Gelirlerin Aklanması ve Ortaya Koyduğu Sorunlar”, Polis Bilimleri Dergisi, 9(1-4): 65-94

- UNODC (2011) “Estimating Illicit Financial Flows Resulting From Drug Trafficking and Other Transnational Organized Crimes”, Research Report, October, Vienna.
- UNODC (2013) “Money Laundering and Globalization”, <http://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/globalization.html>, (20.10.2013)
- Unger, B., Siegel, M., Ferwerda, J., Kruijf, W., Busuioic, M., Wokke, K., Rawlings, G. (2006) “The Amounts and The Effects of Money Laundering”, Report for The Dutch Ministry of Finance, Utrecht School of Economics, 16 February.
- Yepes, C. V. (2011) “Compliance with the AML/CFT International Standard: Lessons From A Cross-Country Analysis”, IMF Working Paper, July
- Yetim, S. (2000) Kara paranın Aklanması, Boyutları ve Mafyokrasi, Mayıs, İstanbul: Nesil Matbaacılık. s.337-348, 319-321
- Yıldırım, M. (2007) “Karaparanın Kayıtdışı Ekonomi İçindeki Yeri ve Karapara Aklamanın Ekonomiye Getirdiği Tehlikeler”, Dokuz Eylül Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9 (1):562-563